

Uwagi
nad
dochodami publicznemi

XVIII. 2. 43

U W A G I

N A D

DOCHODAMI PUBLICZNYMI.

Respice —

Quid valeant humeri, — quid ferro recusent.

Horat.

Nader obszerne wydrukowaćby można Pismo, gdyby pisać przedsiębiorcy o Podatkach, chciał o naturze Podatków, o potrzebie tychże, o różnych systematach Państw Europejskich, i innych tak w ustawie będących, iako i przedsięwziętych, o sposobie nakolic tych Urządzenia, rzecz wyprowadzał. Ale nie ten jest zamiar Pisma tego, nie te są teraz okoliczności. Taki rodzaj Pisma więceyby do czytania tylko użytecznym, iak do stanowienia Praw potrzebnym stawał się. Co Reflexya nad siłą pieniężną Narodu, co wiadomość Interessów Skarbowych i Kraiowych napisać pozwoliły, to napisać ośmielił się to Pismo do druku Podający, końcem szczerey tylko przysługi dla Narodu, i na żądanie wiele Osób, którym byź powolnym należało.

§. 1.

O powiększeniu Podatków iuz będących.

imo. **P**odymne, i Półpodymne. Rodzay Podatku tego ustanowiony został na fundamencie Konstytucyi 1775. Roku, na miejsce Podatku Ziemskiego Pogłównego, i Hibernowego, które Podatki przed tym Rokiem, cztery Miliony blisko wносиły do Skarbu Koronnego. Zamiar Ustawy Podymnego w tey, a nie inney był myśli, aby znosząc Hybernowe, i Pogłównne, ustanowić Podatek na cały Kray równy, równie każdego dotykający, i przytym powiększający dochód Rzeczypospolitey. Dochód Rzeczypospolitey powiększonym został, ale zamiar równości uchybiony. Podymne albowiem i Półpodymne więcej ubogiego, niżeli bogatego dotyka, w dyspartymencie swoim, i w taxie Kominów, nie sprawuje równości dla Woiewództw, Ziem, i Powiatów.

Odmieniać iednakże raptownie ten Podatek w okolicznościach terazniejszych, a szukać innego źródła, aby na miejsce tego Podatku pięć Milionów do Skarbu Koronnego wnoszone, z innego sposobu podatkowania wpływało, rzecz trudna; raczey do czasu pozostawisz ten rodzaj Podatku, pomnożyć w tym sposobie należy.

Od ostatniego Taryff Podymnego, i Półpodymnego podania, pomnożyło się nie mało przez rządne w Kraiu gospodarstwo Budowli, a w tychże Budowlach Kominów, podanie przeto nowych Taryff, pomnoży do kilkukroć Sto Tysięcy Proweniencyą Skarbową.

Kto zgłębiał. i przeziierał Taryffy Podymnego, i Półpodymnego, iasno pozna, że tyle Dym ubogiego Kmiotka Proweniencyi wnosi do Skarbu Koronnego, ile Dym Dworski mającego, lub bogatego Szlachcica. Ustanowiwszy, aby Dym Dworski każdy trzy razy tyle Podymnego opłacał, ile Dym iednego Kmiotka, pomnoży się Dochod Podymnego, bez znacznego Panów, i Possessorów ucisku.

zdo. Czopowe Kraiowe z Possessywów Dziedzicznych przez Abjuraty, a z Possessywów Królewskich przez Licytacye, lub Administracyą, wnosi Proweniencyą swoją do Skarbu Koronnego w Summie Milion Siedmkroć Czterdziestu Tysięcy Zł: Pol: w tey Proweniencyi nayznacznieysza iest Część z Czopowego Warszawskiego, to albowiem przynosi czystey Percepty Sześćkroć Sto Tysięcy Zł: Pol: co iest więcey, iak trzecia część Summy z całego Kraiu, przez ten rodzaj Podatku do Skarbu Koronnego wnoszoney.

Rozciągnęło już było Prawo w Roku 1768. Czopowe Generalne nie tylko na Miasta, ale i na Wsie; zamieszanie, i okoliczności Kraiowe na przeszkodzie stanęły uskutecznienia tego Podatku. Prawo Roku 1775. rozciągnęło ten Podatek do samych

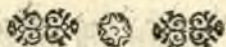
samych tylko Miast, Miasteczek Królewskich, Ziemskich, i Duchownych.

Rozciągnąć ten Podatek na Wsie, dlatego, nie jest zdaniem piszącego, że w dalszym Pisma tego ciągu podana jest myśl Podatkowania z wszelkiej natury Dóbr, której Ustawa Czopowego ze Wsiów, byłaby zupełnie przeciwna.

Powiększyć iednakże ten rodzaj Podatku w tym tylko możnaby sposobie: Ustanowić podwojne Czopowe w Mieście Warszawie, z przyczyny? że to Miasto jest Rezydencyą Królewską, miejscem Seymów, i źródłem prawie wszystkich interesów, a przez to, miejscem tym, gdzie nayznaczniejsza Massa do Kursowania Pieniędzy chodzi, a zamysł wielu Projektów, ustanawiania Akcyz, iako szkodliwy, i uciążliwy, odrzucić.

3tio. Póftory Kwarty. Ten Podatek czyni Milion Trzykroć Siedmdziesiąt Tysięcy. Starostwa, i Królewszczyny wielorakim Prawem są posiadane, iakoto: za Przywilejami Dożytnemi, za Prawem Emfiteutycznym, na fundamencie Konstytucyi Roku 1775. zyskanym, za Prawem Emfiteutycznym zyskanym przez Kontrakty od Kommissyi Skarbowey po sporządzeniu Licytacyi, za Prawem Lennym, i nakoniec za Prawem zastawnym.

Prawo Roku 1768. obwarowało, aby nowych Lustracyi Kommissya Skarbowa inż więcej nie sporządzała; ufundowani

na tym Prawie Possessorowie Królewsczyzn, czyli to w nagrodę zasług, za zyskanym od Najiaśniejszego Pana Przywilejem, czyli też przez Cessye wyiednane, też Królewsczyzny kupujący, i posiadający, rozumieją, i mniemaią byź się upoważnieni i umocowani, nie podlegać większym w podatkowaniu ciężarom; gdy iednakże tak konieczne są potrzeby Rzeczypospolitey, aby znacznie Podatki pomnożyć, Królewsczyzny podpaść powinny nowey Lustracyi, i sprawiedliwemu Podatkowaniu, które iasno, i dokładnie przyłączoney do tego Pisma Projekt wyluszcza. *Vide Lit: A.*

4to, Łanowe urządzone na fundamencie Konstytucyi 1776, ani pomnożonym byź może, ani też w lepszy sposób podatkovania odmienionym.

5to. Pogłównne Żydowskie. Ten Podatek Prawem Roku 1775. ustanowiony, po sporządzoney nowey Lustracyi do lat 50. trwałey, i nieodmienney, mógłby byź potroionym, a to z tych powodów; Narod Żydowski licznie w Kraiu naszym zamieszkały bez gruntowney i pewney osiadłości, samym tylko przekupstwem bawiący się, odebrał prawie Handel mały wewnątrzny Kraiowy, iakoto: Skór, Łoiów, Wódek, sposób szynkowania, &c: i tym podobny Obywatelom, i Mieszczanom częścią osiadłym, częścią z osiadłych pochodzącym, a odebrwszy ten sposób handlowania w ręce swoje, stał się prawie monopolicznym dla nich uciskiem. W podatkovaniu nie może byź z własnych Possessyi taxdwanym, ani z zysków handlo-

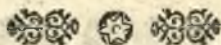

handlowych; podlegać przeto Poglównemu powinien, a w istocie nie wiele znaczącemu, chociaż potrojonemu.

Poglówne teraz Żydowskie ustanowione podług Prawa 1775. Roku po Zł: trzy od Głowy, nie czyni iak Sześćkroć Sto Tysięcy Zł: Pol: na Rok, więc tylko Żydów Poglówne opłacających, iest Dwakroć Sto Tysięcy, potrojenie zatym tego Podatku nie iest ani niesprawiedliwe, ani nie podobne. Sporządzanie zaś Lustracyi co trzy Lata, więcey sprawuie dla Kommissyów zatrudnienia, iak zysku; od tey zatym uwolnić ich należy, ale nową na lat 50. sporządziwszy, mieć ją za regułę nieodmienną do zamierzonego czasu. *Vide Lit: B.*

6to. Cła iakoto: Kupieckie, Szlacheckie od Soli, Wina, Trunków Zagranicznych, i Pober w swym nieodmiennym Urzędzeniu pozostać powinny, iedynie tylko o Traktatach Handlowych, i rozkrzewieniu Handlów, pomyśleć należy.

7mo. Papier Stęplowany. Stępel do Kart, i Xiąg Żydowskich czyni Czterykroć Czterdzieści Ośm Tysięcy. Ten rodzaj Podatku iezeli podwoionym będzie, nie koniecznie podwoi Summę; Papieru albowiem Stęplowanego do Tranzakcyi używanego Prawem, wychod dependuie od wielości Interesów Kraiowych, Stępel do Kart czyni Trzydzieści Ośm Tysięcy Zł: Pol: i tych prawie sama Warszawa używa, Xięgi Żydowskie, i Kalendarze czynią Czternaście Tysięcy Zł: Pol: tych szacunek Stępla, przenosi prawie szacunek wartości Xiąg, użytek zaś ich bardziey ewentualny, iak konieczny.

8vo. Loterya. Ta wnosi Sto Piędziesiąt Tysięcy Zł: Pol: Ten Podatek iest ewentualny, upadkowi podpaść może, powiększenia Proweniencyi bardziey sobie życzyć, iak spodziewać należy.

gno. Percepta Potoczna. Ta Proweniencya czyni Trzydzieści Cztery Tysiące, iest częścią ewentualną, i żadnym nie iest do powiększenia obiektem.

10mo. Proweniencya Tabaczna. Ten rodzaj Podatku Prawo Roku 1775. i 1776. ustanowiło. Rozrządzenia Kommissyi Skarbowey, za puszczeniem tego Podatku na wyrabianie Tabak, i sprzedaż Tytuniów, przez Kontrakt arendowny bez żadnego zakładu na Fabryki, i ryzyko w utracie, doprowadziły tę Proweniencyą do Miliona Zł: Pol: Prawo pod Rokiem 1786. po skończonym Kontrakcie Arendownym, dysponowało Kommissyi Skarbowey odebrać Fabryki Tabaczne na Rząd własny, i wyznaczyło na założenie tychże Fabryk, Funduszu Trzykroć Sto Tysięcy; o tym Podatku to tylko powiedzieć należy, że ten rodzaj Podatkowania byłby znaczniejszy, gdyby Ustawy prawne tego Podatku były odmienne, iak są w Prawach Roku 1775. i 1776. opisane; że na założenie Fabryk Tabacznych Funduszu więcey potrzeba iak Milion, a nie Trzykroć Sto Tysięcy, że nakoniec urządzenie Fabryk Tabacznych, w tym składzie iak iest Kommissya Skarbowa, iest bardzo trudne. Że zaś iest wiele Projektów względem tego Podatku, przeto w tey mierze Uwagi piszący, swoje zdanie zamilcza,

§. 2.

O powiększeniu Podatków przez nowe Ustawy.

Okazawszy tak naturę dawnych Podatków, iako też i sposobność pomnożenia niektórych, iak powyższy Paragraf okazuje, zdaie mi się, iż Summa ogólnie spodziewana Siedmnastu Milionów Złł: Pol: na potrzeby terazniejsze Kraiowe nie wystarcza; do powiększenia przeto Podatków zabrać się należy. Pominąwszy przeto wszelkiego gatunku rodzaje Podatkowania, zastanowić uwagę należy nad wyszłym już z druku Podatkiem pod Tytułem = Subsidium z Dóbr Ziemskich =

imo. Ten Podatek niosący grosz dziesiąty z Intrat wszelkich na potrzeby Rzeczypospolitey, iest naysprawiedliwszym, i nayrealniejszym. Ten albowiem rodzaj Podatku, okaże istotną własność naszą, i moc, do iakiego punktu siły, i potrzeby nasze rozciągać możemy, a w potrzebach koniecznych, iako też w zupełnym zaspokoieniu, łatwość sprawiedliwą powiększenia, lub umniejszenia Procentu.

Sposób wyciągania Intrat w tym Proieckie umieszczony, życzylbym widzieć odmiennym, a raczey oddany Woiewództwom, Ziemiom, i Powiatom do układu na Kongressach; tym końcem iedynie wyznaczonych.

Niechciałbym, aby Proboszcz, i Pleban dwóch Tysiędy Intraty nie maiący (iak mówi Proiekt) podatkowaniu pod-

B

ległym

ległym nie był, kiedy Szlachcic na Roli, lub Półwłoczku siedzący, kilkorą Dzieci, i liczną Familią obsadzony, od ponoszenia ciężaru podatku uwolnionym nie iest, przyczyna albowiem utrzymania Kościoła, *ad jura Stola*, i pobożność Parafianów odesłaną być powinna,

Życzyłbym nakoniec, aby wszelkiego rodzaju Dóbr Possessorowie przy podaniu generalnych Tabell Intrat swoich, podali **oraz** generalną Tabellę Konskrypcyi wszystkich Dusz, i całej osiadłości, co nawet tak Dobra Stołowe J. K. Mości, iako też i Królewszczyzny uskutecznić powinny, a to na ten koniec, aby Rzeczpospolita Seymująca doskonały miała Obraz tak massy Substancyi, iako też i populacyi Miasta, na którym iak wiele zależy, wiem, że nikogo przekonywać nie potrzeba.

Tym sposobem urządzony Podatek Dziesiątego grosza, spodziewać się może Dwanaście Milionów Zł: Pol: w Koronie, co stanie się nie małym posilkim powyższym Podatkiem.

zdo. Jest jeszcze drugie źródło Podatkowania nie tak znaczne, ale już prawie w Exekucyi będące. Wszystkie Miasteczka Dóbr Królewskich mają Prawa Propinacyi, na którą *ad mentem* Konstytucyi 1776. Roku, sporządzają Licytacje; te Prowenta obracają się częścią na umorzenie Długów przez Miasta zaciągnionych w czasach Inkursyi, częścią na oporządzenie, i ozdobę tychże. Dozor tego Prawa polecony iest Departamentowi Policyi. Długi Miast, i Miasteczek Królewskich, mogłyby być umarzane przez składki publiczne, tak iak czy-
ni

ni Miasto Warszawa, która umarza Długi przez Składki, bo własney Propinacyi nie ma; Ozdoby tychże Miast, i Miasteczek, mogłyby się do szczęśliwszych Rzeczypospolitey czasów pozostać; a Proweniencya z Propinacyi w trzech częściach (pozostawiwszy czwartą na konieczne potrzeby tychże Miast, i Miasteczek) na Podatek publiczny do Skarbu Koronnego wpłynąć, coby uczyniło przeszło Siedmkoć Sto Tysięcy Zł: Pol.

W takowym tedy sposobie, iak Tabella przyłączona iasno okaże, do Trzydziestu Milionów Zł: Pol: dociągnąwszy dochođ Koronny, nie wiem, czyli ieszcze zupełnie dogodziło się potrzebom, i zamiarom Rzeczypospolitey, ale przynajmniej domierzyło się do tey Summy, która nie może się stać nie podobnym ciężarem Podatek płacącemu. Te albowiem słowa, które na początku Uwag są położone, *respice, quid valeant humeri, quid ferre recusent*, na mocney, i nieustanney Uwadze mieć każdemu należy.

Jeżeli Proweniencya W. X. Lit: nie trzecią, ale czwartą przynajmniej część przyniesie w Podatkach swoich do Skarbu Publicznego, będzie całej massy Podatków publicznych Czterdzieści Milionów.

Ani Etatu Woyska, stanowiąc piszący Uwagi umie, ani też koszt utrzymywania Woyska zna. Expensa Cywilne stanowiąc, zmniejszać, lub powiększać, nie iest Jego rzeczą, to tylko przytacza, że w Roku 1740. Dziad terażniejszego Króla Pruskiego panującego, miał, i zostawił publicznego rocznego

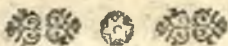
Podatku, Siedm Milionów Czterykroć Sto Tysięcy Talarów Sześćo-Złotowych, co czyni Czterdzieści Sześć Milionów Czterykroć Sto Tysięcy Złł: Pol: utrzymywał Siedmdziesiąt i Sześć Tysięcy Wosyka bitnego, Stan cały Cywilny, i pozostawił w zapasie przy śmierci swoiey Ośm Milionów Siedmkroć Sto Tysięcy Talarów Sześćo-Złotowych.

§. 3.

Powiedziawszy już wszystko, co tylko było o Podatkach, nie wykracza ten zamiar Pisma, gdy mówić będzie o sposobie znalezienia koniecznie teraz Pieniędzy na nagłe Rzeczypospolitey potrzeby, toiest: na sporządzenie Rynsztunku wojennego.

Na sporządzenie Rynsztunku wojennego, słyszeć się dało od wielu Ludzi, że iest potrzeba Dwadzieścia Milionów Złł: Pol: pożyczyć przeto tych Pieniędzy należy. Idąc torem Rzeczpospolita Nasza wielu Państw Europeyskich, długi za Granicą zaciągających, znajdzie łatwy kredyt iako Kray ten, który żadnemi nie iest obciążony publicznemi Długami. Zaciągnięcie Dwudziestu Milionów, kosztować będzie Procentu Milion; położono iest w Tabelli, że Kwarta z nowej Lustracyi Królewszczyzn wynikła, uczyni Dwa Miliony Pięćkroć Sto Tysięcy Złł: Pol: Szacunek więc przez to wszystkich Starostw z zupełney Intraty Pięciu Milionów, iest Sto Milionów Złł: Pol: Zatem ani Dług wielkim ciężarem, ani też do upłacenia przy czasowym w pewney części Starostw uprzedaniu, trudnością iakążkolwiek dla Rzeczypospolitey będzie, a tak we wszystkim potrzebom terażniejszym Rzeczypospolitey dogodzi się,

P on no.

A.

Pomnożenie Dochodu Publicznego z Dóbr Naszych Królewskich.

Chcąc Dochód Publiczny w celu wynalezienia Funduszów na utrzymanie Komputu Woyska Prawem przepisanego powiększyć, zlecamy Kommissyom Skarbowym Obojga Narodów, ażeby do wszystkich Starostw, Królewszczyń i Dzierżaw, w Koronie i w W. X. Litewskim będących, nowe wyznaczyły Lustracye, które wyprowadzić mają każdej Królewszczyzny dochód, tym samym sposobem, iaki na Dobra Ziemskie przyjęty będzie. Stanowimy oraz, ażeby podług tych nowo wyprowadzić się mianych Lustracyi, ze wszystkich Dóbr Naszych Królewskich, Koronnych i Litewskich, dwie Kwarty corocznie do Skarbów Rzeczypospolitey były wnoszone. Jeżeliby zaś którzy z Possessorów sami oświadczyli się pół trzeciej Kwarty podług dawniejszey Lustracyi Roku 1765, lub późniejszych, jeżeli gdzie nastąpiły, opłacać, tych od nowey Lustracyi uwalniając, wnoszenie od nich pół-trzeciej Kwarty determinujemy. Possessorowie także Starostw, Dzierżaw i Królewszczyń, iakiey bądź natury Prawem Emfiteutycznym też posiadający, na fundamencie Konstytucyi Roku 1775. od Prawa Emfiteutycznego odpadać nie mają, ale tylko Czyńsz na potym opłacać będą taki, iaki nowa Lustracya okaże, którą Kommissye w teyże natury Dobrach sporządzą sposobem wyżej wzmiankowanym. Ci zaś Possessorowie, którzy Królewszczyń posiadają za Kontraktami od Kommissyów wydanemi,

po sporządzonych przez też Lustracyach, w swoich opłatach należącego do Skarbów Rzeczypospolitey Czynszu, podnoszonymi nie będą, niniejszym Prawem warujemy.

Ze zaś nakoniec bez sprzedaży Starostw niektórych nie obędzie się, przeto zostawiamy wolność Kommissyom Oboyg Narodow, układania się o kupna Starostw na Dziedzictwo z Possessorami, bez zawarcia z temiż *definitive* Kontraktów przedaynych, *projective* tylko do Rezolucyi przyszłego Seymu. (*)

B.

Zawieszenie Lustracyi Głow Żydowskich tak w Kóronie, iak i w Wielkim Xięstwie Litewskim.

Gdy co trzechetnia Lustracya Głow Żydowskich, Prawem 1775. Roku postanowiona, więcey zatrudnienia, niżeli w wynalezionych Głowach pożytku, dla Skarbów Oboyg Narodów przynosi, zaczym Exekucyą nadmienionego Prawa, w wyznaczeniu co trzy lata przez Kommissye Skarbowe do zrachowania Głow Żydowskich Lustracyi, do Lat 50. (od ostatniey w Roku 1787. odbytey miarkuiac) wstrzymujemy, a iżby Żydzi, tąż Lustracyą ostatnią, co do swey i pod każdym Kaha-
łem

(*) Prawa Lenne i Summowe na Starostwach będące obciążone być powinny przez Possessorow.

żem wielości, obrachowani, potroyne Pogłównne, co Rok dwie-
ma Ratami, zaczynając od Raty Marcowey w Roku następu-
jącym 1789. przypadającej, punktualnie, do Skarbu, sposobem
Konstytucyi 1775. Roku przepisany, opłacali; Dlaczego w
Koronie każdy Kahał Summę przychodzącą, na Głowy Kaha-
łu, i Parafianow swoich, pod dozorem Starosty, Dzierżawcy,
czyli Dziedzica miejsca Kahału, w Prowincyi zaś Wielkiego
Xięstwa Litewskiego, pod dozorem Kommissyi rozłoży, posta-
nawiamy.

TABEL

TABELLA

Podatków teraźniejszych.

*Pomnożenie
i Powiększe-
nie tychże.*

Podymnego	-	-	5,008,000.)	-	800,000.
Pół Podymnego	-	-	330,000.)	-	
Czopowego Kraiowego	-	-	1,745,000.	-	600,000.
Półtory Kwarty	-	-	1,370,000.	-	1,129,000.
Zanowego	-	-	59,000.		
Pogłownego Żydowskiego	-	-	602,000.	-	1,204,000.
Cła Kupieckiego	-	-	1,392,000.		
Cła Szlacheckiego	-	-	459,000.		
Cła od Soli	-	-	142,000.		
Składnego Winnego	-	-	173,000.		
Czopowego od Trunków Zagraniczn:			430,000.		
Poborów	-	-	66,000.		
Papierni Stęplowanego	-	-	402,000.)		
Kart Stęplowanych	-	-	38,000.)	-	454,000.
Kalendarzy Stęplowanych	-	-	8,000.)	-	
Xiąg Żydowskich Stęplowanych	-	-	6,000.)	-	
Proweniencyi Tabaczney	-	-	1,064,000.		
Loteryi Kraiowej	-	-	157,000.		
Percepty Potoczney	-	-	34,000.		
Summa			13,585,000.	-	4,187,000.

Nowe

Summa dawnych Podatk: - 13,585,000.

Z Grosza Dziesiątego spodziewać się można - 12,000,000.

Z Propinacyi Miast Królewskich - 700,000.

Ogólną Summę - 30,472,000.

XVIII.2.43